

Олена СІВАЧЕНКО
(Житомир)

ФОРМУВАННЯ ЛІЧИЛЬНОЇ ТА ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти, одним із головних завдань навчання у закладах дошкільної освіти є формування елементарних математичних уявлень. Вони передбачають розвиток у дитини лічильних та обчислювальних навичок, що сприяє здатності логічно мислити, виконувати математичні операції та застосовувати здобуті знання у повсякденному житті [1, с. 6]

Основними завданнями дошкільного закладу є формування у дітей уявлень про лічбу, число, кількість, а також базових знань про математичні дії додавання та віднімання. Зважаючи на те, що питання формування математичних компетенцій у дітей дошкільного віку є недостатньо вивченим, воно потребує додаткового аналізу та є надзвичайно актуальним для подальших наукових досліджень. Проблематикою пошуку ефективних методів розвитку лічильних та

обчислювальних навичок у дітей старшого дошкільного віку займалися багато визначних вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема: Л. Виготський, Н. Гавриш, С. Рубінштейн, К. Щербакова, П. Ерднієв, У. Крістен, О. Леонт'єв, Я. Коменський, М. Монтессорі, Л. Шлегер та Ф. Фребель.

Мета статті полягає в аналізі педагогічних умов формування лічильної та обчислювальної компетенції дитини старшого дошкільного віку.

Поняття «лічильна та обчислювальна компетенція» має багато трактувань, вона становить оволодіння дитиною знань про число, кількість, дискретні та недискретні множини, вміння оперувати ними і виконувати математичні дії, здійснювати аналіз під час розв'язання задач, а також здатність самій складати задачі різних видів [2, с. 31].

К. Ушинський вважав необхідним ще до школи навчити дитину рахувати, лічити певними групами, оперувати множинами, виконуючи дії віднімання та додавання.

Натомість З. Лебедева наголошує, що навчання дітей варто розпочинати не з ознайомлення з числами, а з порівняння предметів, поступово формуючи розуміння кількісних відношень, і лише згодом переходити до навчання лічби з використанням числівників. Передчасне навчання лічби спричиняє лише формальне сприйняття поняття числа.

Старший дошкільний вік є сенситивним та найбільш сприятливим періодом для математичного розвитку дитини, вдосконалення мовлення, а також формування лічильних і обчислювальних навичок. У цей час діти стають більш зосередженими, легше засвоюють інформацію та здатні аналізувати й обмірковувати стратегії розв'язання задач. Завдяки високому рівню сенситивного розвитку дитина легко диференціює об'єкти, групує їх за певними ознаками й оперує ними у практичній діяльності. Розвинені психічні процеси, зокрема, увага, мислення та пам'ять, створюють фундамент для ефективного засвоєння знань і розвитку логічного мислення.

Формування лічильної та обчислювальної компетенції дошкільників ефективно реалізується через використання таких форм:

- 1) спеціально організоване заняття;
- 2) ігри;
- 3) математичні розваги та свята;
- 4) навчання під час побутової діяльності (доручень);

- 5) під час проведення прогулянок;
- б) самостійна діяльність дошкільників [2].

Заняття – це основна форма дошкільного навчання, під час якого вихователь може організовувати роботу для введення, тренування або перевірки певних математичних знань; воно повинно відбуватись відповідно плану та враховувати індивідуальні особливості дітей.

Ігри – це форма організації навчального процесу, що дозволяє у цікавій та доступній формі уточнювати, закріплювати й розширювати знання та вміння дітей. Кожна гра сприяє інтелектуальному розвитку, вдосконаленню мислення та мовлення. Зокрема, ігри з математичним змістом навчають дітей порівнювати, узагальнювати і робити логічні висновки, допомагаючи їм краще усвідомлювати поняття форми. За типом ігри поділяються на сюжетні, дидактичні, рухливі та конструктивні.

Під час свят часто використовують *математичні розваги*. Наприклад, під веселу музику діти з радістю виконують завдання порівну «розподілити врожай» на умовному городі. Це викликає в них неабиякий інтерес.

Ефективною формою закріплення знань є *доручення*. Можна попросити дітей принести по два стільці певного кольору або розкласти серветки відповідно до кількості учасників. Такі завдання дошкільники виконують старанно, адже це для них відповідальність, можливість проявити себе та відчути себе дорослішими.

Під час *прогулянок* доречно пропонувати низку цікавих завдань: назбирати стільки жолудів, скільки каштанів вміщується в долоні; виконати певну кількість рухів; зібрати однакоvu кількість кленового листя чи збудувати вежі з рівної кількості пасочок. Оскільки діти полюбляють змагання, вони залюбки долучаються до таких активностей. Також під час спостережень корисно аналізувати довкілля, порівнюючи, яких дерев більше, а на яких – менше листя.

Під час *самостійної діяльності* дитина взаємодіє з різноманітними предметами довкілля: комбінує їх, накладає один на один, відраховує потрібну кількість. Наприклад, у процесі конструювання самостійно визначає, скільки деталей необхідно взяти, обчислює їхню кількість для створення першого поверху, відокремлює зайві елементи та групує предмети за розміром. Усе це свідчить про сформованість лічильної компетентності дитини.

Особливу увагу в організації освітнього процесу треба надавати мотивації, оскільки саме вона є однією з важливих умов, що забезпечує активність, підвищення й досягнення об'єктивно можливих результатів діяльності за раціональних витрат часу і сил [4]

Позитивні мотиви навчання зумовлюють його успіх. Необхідно створити такі умови, які забезпечать дитині переживання щодо успіху в навчальній роботі, відчуття радості на шляху просування від незнання до знання [4].

Для підвищення мотивації дітей та поліпшення запам'ятовування матеріалу доцільно використовувати:

- навчально-ігрові ситуації (за мотивами казок);
- фізкультхвилинки з математичним наповненням;
- дидактичний матеріал та набірне полотно;
- логічні й розвивальні вправи та ігри;
- інтелектуальні змагання (наприклад, «Що? Де? Коли?», «Брейн-ринг»);
- проблемні ситуації.

У процесі формування навичок лічби дитина постійно порівнює кількість предметів, візуально визначає, де їх більше чи менше, та аналізує побачене. Вихователь може урізноманітнювати завдання, переміщуючи предмети, спонукаючи дитину до роздумів, та ставити запитання: «Що зміниться, якщо додати ще кілька предметів?», «Скільки їх тепер?», «Яка загальна кількість іграшок на столі?», «Яка з них остання?», «Де предметів стало більше?».

Постійна взаємодія дорослого з дітьми є важливою умовою формування у них навичок лічби й обчислення. Дорослий спрямовує дії дітей для правильного засвоєння інформації та їхнього відтворення, а також надає допомогу під час розв'язання проблемних завдань.

Під час навчання дітей лічби, складання та розв'язування задач вихователь може використовувати цифри, наприклад, пропонувати завдання для закріплення знань, зокрема: взяти іграшок на одну або дві менше, ніж вказана цифра, яку він демонструє.

Отже, «лічильна та обчислювальна компетенція» – це засвоєння дитиною знань про число, кількість, дискретні й недискретні множини, а також формування вміння оперувати ними, виконувати арифметичні дії, аналізувати умови задач та самостійно їх складати.

Ця компетенція ефективно розвивається через такі форми роботи: спеціально організовані заняття, ігри, математичні розваги та

свята, навчання під час повсякденної діяльності (доручень), прогулянки та самостійну активність дошкільнят. Ключовими умовами формування є пізнавальний інтерес дітей, належне матеріальне оснащення, урахування індивідуальних особливостей, партнерська взаємодія з дорослим, зміна видів діяльності, використання проблемних запитань, забезпечення дидактичними матеріалами та організація практичної діяльності дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керів.: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук ; авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г.В., Богініч О.Л., Гавриш Н.В., Долинна О.П., Ільченко Т.С., Коваленко О.В., Лисенко Г.М., Машовець М.А., Низковська О.В., Панасюк Т.В., Піроженко Т.О., Поніманська Т.І., Сідельнікова О.Д., Шевчук А.С., Якименко Л.Ю. Київ: Видавництво, 2012. 26 с.

2. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку: навч. посіб. Івано-Франківськ: НАІР, 2022. 252 с.

3. Підбір і використання іграшок для дітей старшого дошкільного віку у дошкільних навчальних закладах. Методичні рекомендації. *Дошкільне виховання*. 2006. № 5.

4. Дидактичні ігри у формуванні елементарних математичних уявлень у дошкільників, їх місце в режимі дня. URL: <https://studfile.net/preview/5551074/page:7/>